

SOTE Klinikai Szakpszichológus Szakképzés
2021. szeptember 13.

Mentálhigiénés intervenciós módszerek a deviáns életút megelőzésében

Resztoratív eljárások

Dr. Csomortáni D. Zoltán
klinikai szakpszichológus

Közösségi érzés kérdőív

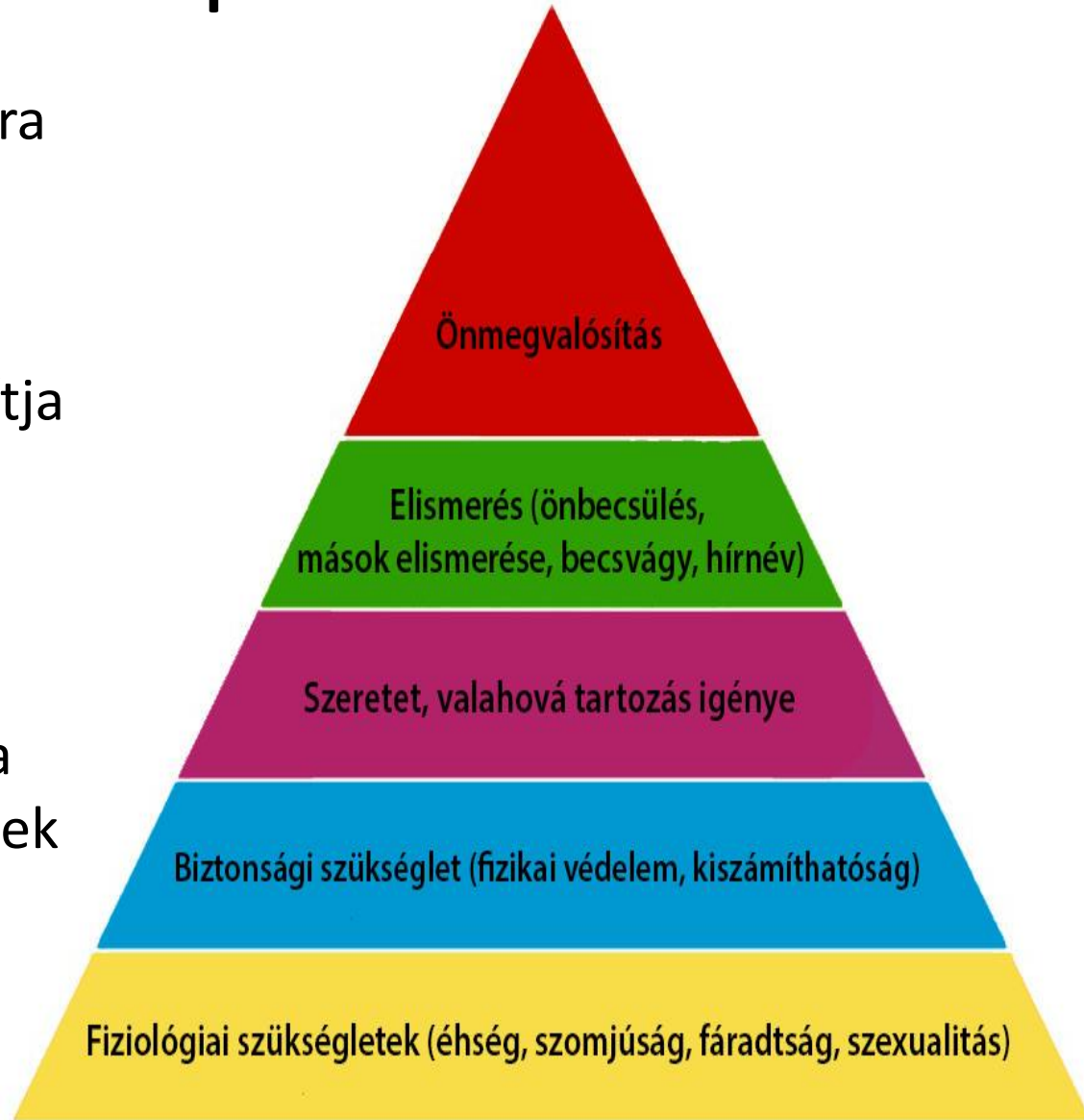
1. Úgy érzem, hogy jó ehhez a közösséghez tartozni.
2. A közösség tagjai többnyire azonos értékeket képviselnek.
3. A kollégáim közös célokért dolgoznak a közösségben.
4. Jól ismerem a kollégáimat.
5. Otthon érzem magam a közösségben.
6. A legtöbb kollégám jól ismer engem.
7. Fontos nekem, hogy a kollégáim mit gondolnak a tetteimről.
8. Befolyásolni tudom a közösség alakulását.
9. Ha gond merülne fel a közösségben, a tagok meg tudják azt oldani.
10. Nagyon fontos nekem, hogy ehhez a közösséghez tartozom.
11. Sokszor találkozunk a kollégákkal akár a munkahelyen kívül is.
12. Szeretnék minél tovább ehhez a közösséghez tartozni.

Mi a közösségi érzés?

- hasonlóság és összetartozás megélése a többiekkel
- megjelenik az összetartozás fenntartásának vágya, ami a kölcsönös adás-kapás folyamata során valósul meg
- az az érzés, hogy egy stabil, nagy, megbízható struktúra része vagyok
- komponensei: szükségletek kielégülése, odatartozás érzés, befolyásoltság érzés, érzelmi kötelék

Maslow piramis

- a gyermekekre/tanárokra az iskolában ugyanúgy érvényes
- a mai iskola tetejére állítja a háromszöget, ezért frusztrációt hoz létre a résztvevőkben
- a resztoratív szemlélet a pszichológiai szükségletek megvalósításához megfelelő

Mit kell helyreállítanunk?

- a biztonságos kötődést (ez az alapja az önmagunk, mások és a környezet megismerésének)
- a kapcsolatokat (ez alapozza meg a biztonságos közösségek megjelenését)
- a közösségi érzést (ez teszi lehetővé a pozitív légkört, ami elengedhetetlen az egyéni és társas fejlődéshez)
- a tanárokhoz, tantárgyakhoz, tanuláshoz és iskolához fűződő viszonyulás pozitivitását

A resztoratív beavatkozások alapelvei

- Az egyének mentális állapotát a közösségek egészségi állapota jelentősen befolyásolja
- Az elsődleges feladat a közösség mentálhigiénés hatásának aktivizálása
- A közösségben keletkező feszültségeket mindig a közösségi reflexióktól kísérve kell megoldáshoz segíteni (optimális EQ növelés)
- A normák betartása elsősorban a közösségi együttműködés érdekében történik
- A közösség ereje a benne keletkező biztonságos kötődéseken alapszik, ezért ezek kialakítása, helyreállítása, megerősítése az alapvető cél
- Az iskola harmonikus működése a tanári, gyermeki és szülői közösségek bizalmas együttműködésén alapszik

Mi is az a Kapcsolathelyreállító/
Resztoratív szemlélet?

A haidák halásznép. Abból élnek, amit a víz ad. Ezért életük feltétele, hogy a csónakjuk, a varsájuk és az ehhez tartozó minden egyébük rendben legyen. Van is egy szokásuk, már-már törvényük, ha valakinek tönkremegy a halászó szerszáma, a törzs azonnal segít, elkészítik, ami kell.

Ha valaki főbenjáró bűnt követ el, az a büntetése, hogy összetörik a csónakját, a varsáját, minden halászó szerszámát miszlikbe aprítják. Ez is törvény.

Ám ebben a pillanatban életbe lép az első törvény, amely szerint, akinek tönkremegy a kenyérkereső eszköze, annak segíteni kell, hiszen különben éhen hal. Fel is sorakoznak, kidöntik a megfelelő fát, kifaragják, megcsinálják az új csónakot.

A bűnös haida ezen úgy megilletődik, hogy köszönetképpen ajándékokat kezd készíteni a törzsbelieknek. Azok úgyszintén „meglepődnek”, elfogadják az ajándékot, s dicsérni kezdik, milyen figyelmes ember a falubelijük. És természetesen ők is készítenek neki ajándékot.

Aztán halásznak tovább...

Haida Canoe

Fellegi Borbála bevezetője

- „Emlékszik az első találkozásunkra? Nem egy kávézóban történt. Maga betört az én házamba. Összetörte az egyetlen létező hitemet, hogy képes vagyok a családomat és az otthonomat megvédeni az olyanoktól, mint Maga.”
- „Sosem láttam korábban valakit ennyi szomorúságot, dühöt, elkeseredettséget és büntudatot érezni, mint ő. Meglepett, hogy ő érzett büntudatot azért, amit én tettem! Korábban nem tudatosult bennem, milyen kárt okoztam, hogy a tettem kiket és hogyan érintett.”
- „És akkor elkezdtünk beszélgetni... A fájdalomról, a múltról...”

Negrea Vidia első esete Aszódon

- A fiú aki a saját bőrén akarta megtapasztalni milyen bankot rabolni
 - Újságírás, könyv a “Viszkisről”
 - Hitetlenség és kipróbálás, majd a pénz visszavitele
 - Aszód (a büntethetőség határán) és értetlenség
 - Szembesülés a következményekkel
 - Jóvátétel

Jelenlegi helyzet (Negrea)

- Évente átlagosan 4000 gyermekkorú követ el büntetendő cselekményt és 13000 fiatalkorú bűnelkövetőt tölti a büntetését. (OKRI)
- A fiatalok 70 -75 %-a ismételten bűnelkövető fél éven belül (Negrea, 1999)
- Nincs utánkövetés, de a fk. 70 %-a kapcsolatba volt a gyermekjóléti szolgálattal (Herczog, 2007)
- Iskolai agresszió, bullying, mobbing = életre szóló hatás (Olweus, 1993)

A resztoratív igazságszolgáltatás

Kiinduló tézis:

- A bűncselekmény olyan **interperszonális konfliktus**, amely zavart, **károkat és sérelmeket okoz az emberi kapcsolatokban**, és ez a konfliktus a bevonódott érintettek **“tulajdona”**. (Christie 1977)

Resztoratív Eljárások

- Meghatározás (Tony Marshall, 1996): „olyan eljárás, mely során **az adott sérelemben érdekelt minden résztvevő** összeül, hogy közösen döntsön az elkövetett cselekmény utóhatásának és **jövőbeni** szerepének ügyében.”

A Retributív és Resztoratív kérdésfeltevés

Megtorló

- Ki tette?
- Miért tette?
- Ki fog dönteni?
- Mit érdemel?

Helyreállító

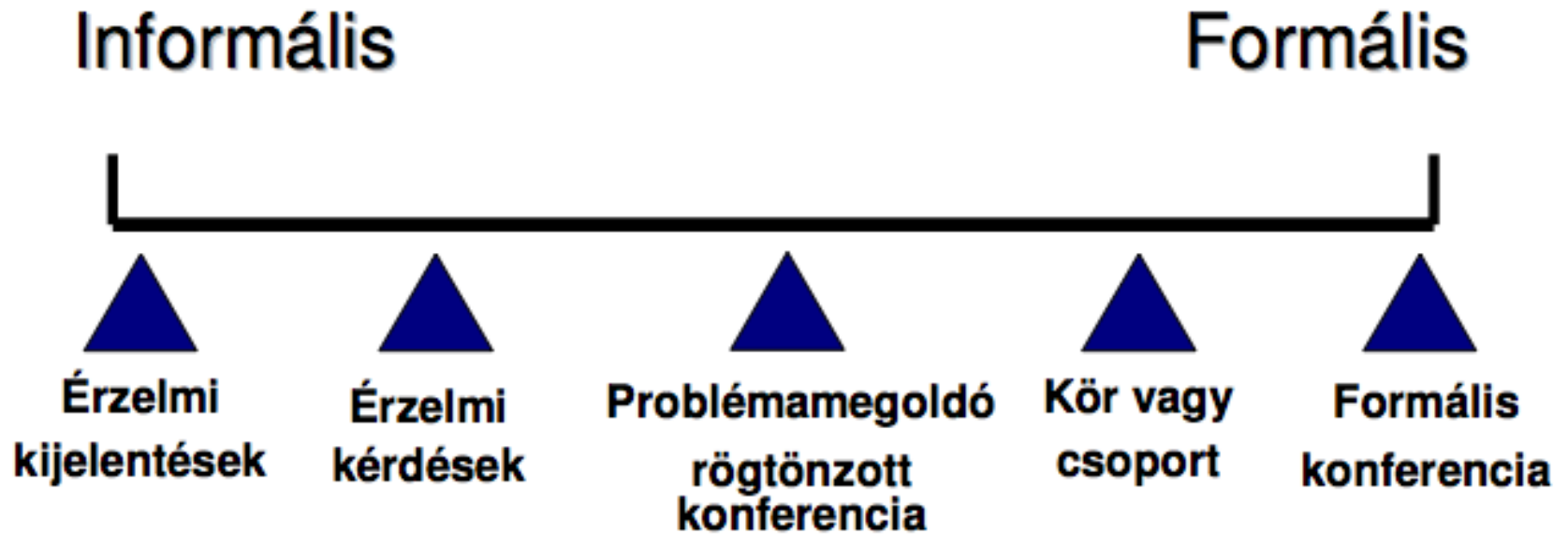
- Mi történt?
- Kit érintett?
- Hogyan érintette?
- Mit kell tenni, hogy a dolgok rendbejőjjenek?

(Zehr, 2002)

Paradigmaváltás

- Retributív-megtorló igazságszolgáltatás helyett Resztoratív-helyreállító igazságszolgáltatás
- Stigmatizáló szégyen helyett REINTEGRATÍV SZÉGYEN (Zehr, 1985)

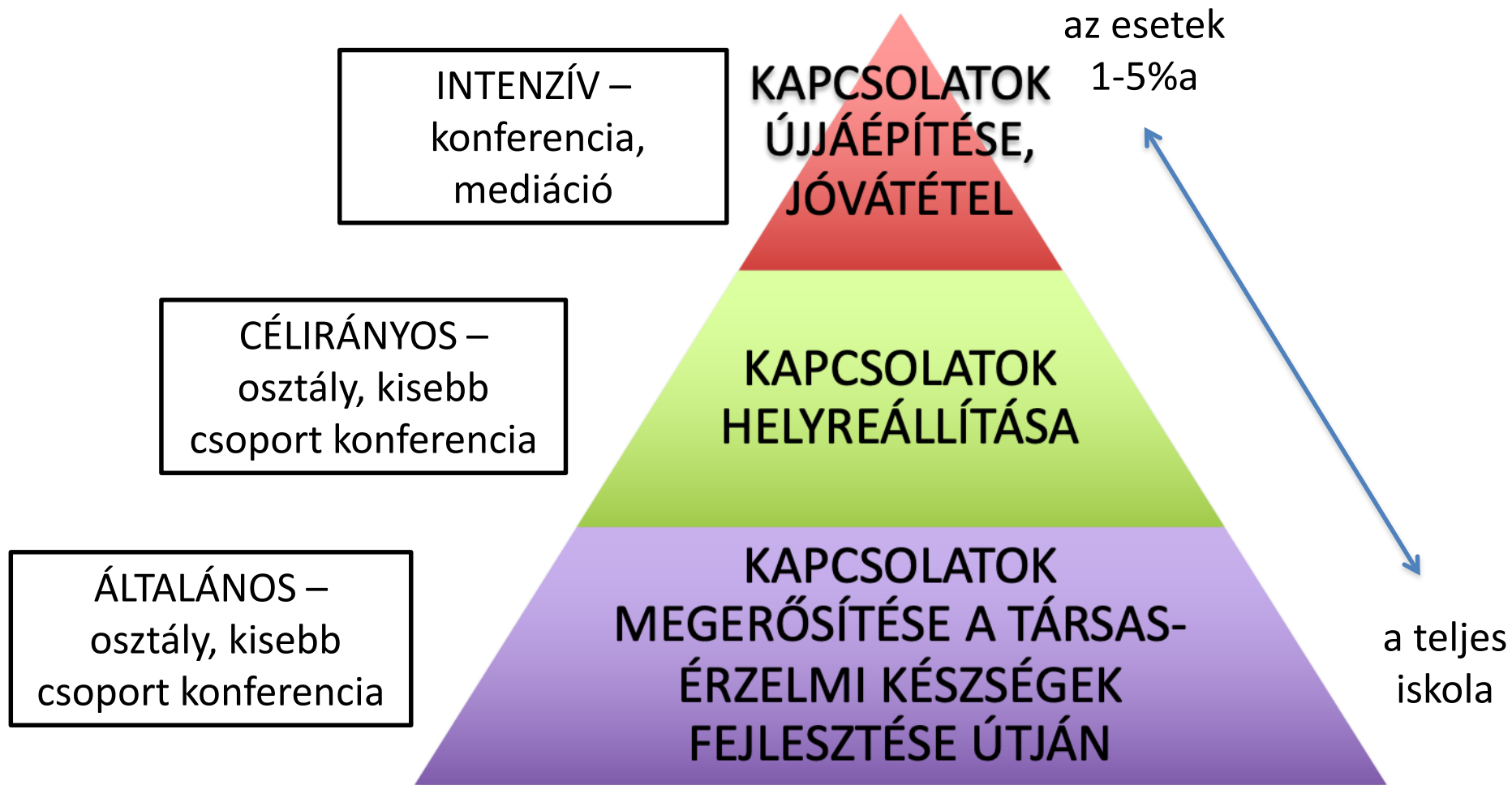
Resztoratív módszerek skálája

Resztoratív technikák

- Resztoratív párbeszéd
- Resztoratív interjú
- Resztoratív körök
- Resztoratív formális konferencia
- Resztoratív osztálykonferencia
- Osztálygyűlés
- CSDCSK
- Családi gyűlés

A resztoratív válasz hierarchia

(MORRISON, 2004)

Következmények

- Itt-és-most helyzetben kapott visszajelzések a viselkedés negatív hatásairól lehetővé teszik
 - a megbánás kifejezését
 - a jóvátétel elfogadását
 - a morális viselkedés kialakulását
 - az empátia fejlődését
 - ezek a hatások széles körben hatnak

Következmények

- A megsérült kapcsolatok helyreállításában a **kortárs csoport** és a **család támogatóként** tud jelen lenni ⇒ **nem megbélyegzést, hanem beilleszkedést és közösségi felelősségvállalást** eredményez.
- A konkrét (bűn)cselekmény által érintett személyek **együttes jelenléte a döntéshozatalban** erősíti a **konszenzuson alapuló konfliktus-kezelést** és a **traumatikus élmények feldolgozását**.

Kutatási eredmények

- 15-20%-os csökkenés a visszaesési rátában, Garth – Lind, 2002, NZ, Sherman–Strang jelentés, 2007, GB
- 38% csökkenés erőszakos bcs-t elkövető fk-ak visszaesési rátájában, Sherman, 2000, GB
- elégedettségi ráta 90% feletti, pl. Moore – O’Connel, 1994, USA
- bűnözéstől való félelem csökkenése, Umbreit, 1994, USA
- megállapodás megkötése 70-90%-ban, pl. Umbreit – Coates, 2001; McCold, 2003, USA
- megállapodás betartása 80-95% között (pl. Moore – Forsythe, 1995; Braithwaite, 2002) Ausztrália
- költség-haszon elemzések: 50-70%-os megtakarítás/eset (Aaltonen) Finnország

Kutatási eredmények

- poszttraumás stressz szignifikáns csökkenése rablások és betörések áldozatai körében ($p < 0,01$), nők körében jelentősebb ($p < 0,001$) (Angel, 2005)
- reintegráló szégyen és visszaesés fordított aránya (Sherman és mtsai, 2000)
- pozitív attitűd változások (McCold)
- iskolai incidensek, tanári büntetések szignifikáns csökkenése (Palisades Középiskola)

A szegedi kezdeményezés 2011-től

Fázisok

1. fázis: 2011-2012 - Kecskeméti Mária tréningjei, Negrea Vídia, Ted Wachtel munkásságának megismerése
2. fázis: 2012-2015 - Pilot kutatások a szegedi középiskolákban
3. fázis: 2015-2016 – Széles körű kipróbálás, oktatás: ELTE, SZTE, GFF
4. fázis: 2016- – CSMPSZ 2-6-11 szakember, 100 körüli esetszám, modell intézmény, pedagógus-pszichológus képzések, esetmegbeszélések, bemutatók, konferenciák, Közösségi Akadémia (resztorativ.hu)

Problémák

- Normaszegések száma megnőtt
- Egyre korábban jelentkeznek viselkedési/alkalmazkodási problémák
- Egyre több a képességei alatt teljesítő gyermek
- Az eddig működő rendszerek már nem hatékonyak (figyelmeztetések, intők)
- Iskolai erőszakos cselekmények - bullying jelenségek, cyberbullying
- Kinek a felelőssége - dolgo-e az iskolának ezzel foglalkozni? Tehet mást?

Mi a megoldás?

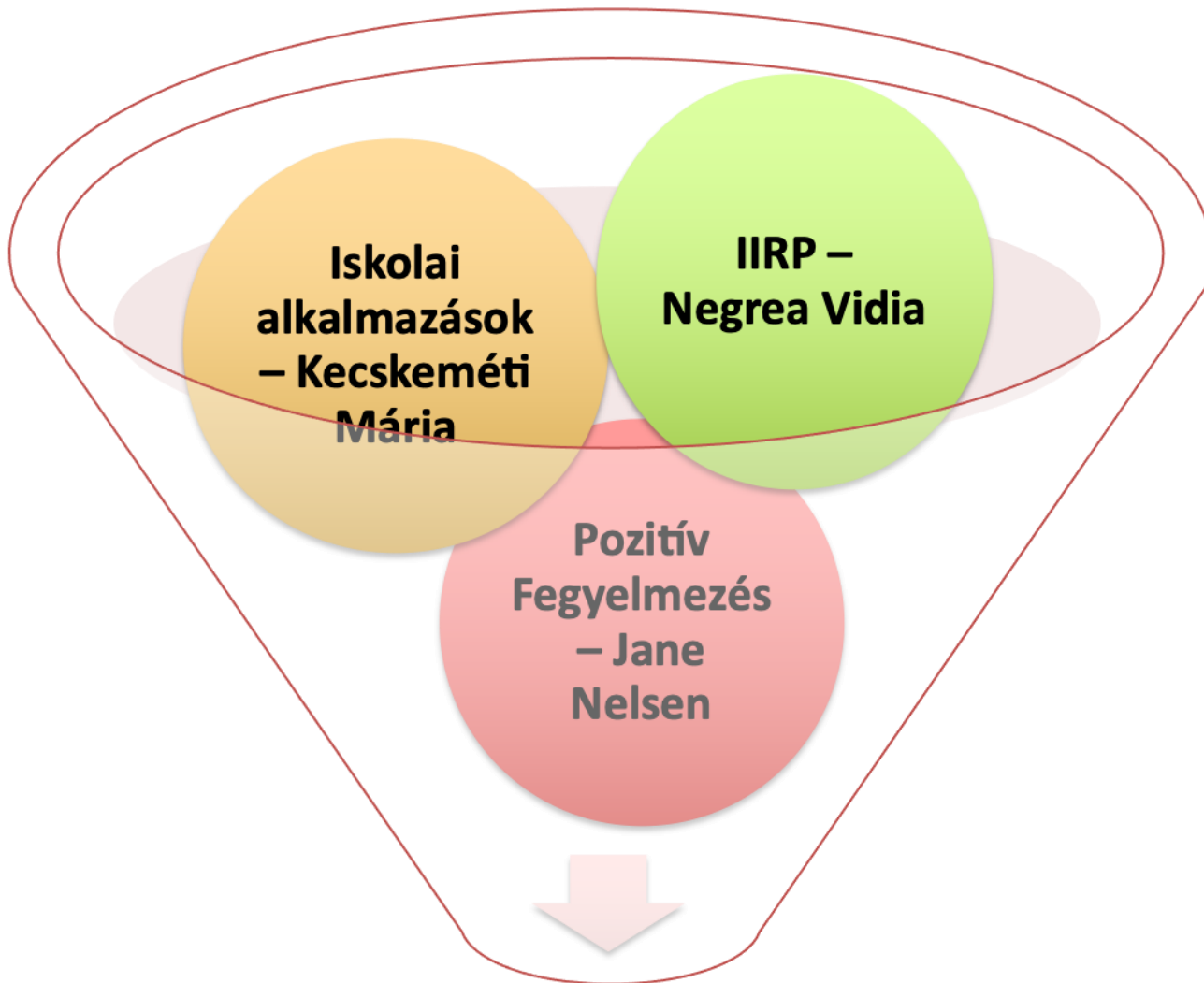
- Iskolai erőszakmegelőző programok:
 - Olweus programja - norvég
 - Békítő - Mentalizációs program – britt-amerikai
 - KiVa program – finn

 - Resztoratív szemléletű beavatkozások

Resztoratív megfontolások

- Kinek a problémája a fegyelmezetlenség?
- Miért érdemes a problémákat közösségi szinten kezelni?
- Erőszakmentesség
- Szeretettel és határozottan
- Érzelmek és szükségletek
- A kötődés alapvető jelentősége

Resztoratív források

Resztoratív beavatkozás

Waikato eredmények (Hamilton, Új-Zéland)

- Kecskeméti Mária és mtsai. (2011)
 - Resztoratív interjú
 - 5-6 fős csoportok
 - 9 lépés
 - Resztoratív osztálykonferencia
 - osztályméret
 - 3-4 lépés

Resztoratív kommunikáció

- Resztoratív kommunikáció narratív elemei (Kecskeméti Mária, 2011)
 - hatalom-tudás
 - megnevezés
 - pozicionálás
 - externalizáció
 - kíváncsi vagy szókratészi kérdezés
 - dekonstrukció

Egy eset - kétféle kimenetel

- ESET: egy tanuló megveri az osztálytársát
- HAGYOMÁNYOS MEGOLDÁS:
 - büntetés az iskola házirendje alapján (tanár, osztályfőnök, igazgató)
- KÖVETKEZMÉNYEK:
 - agresszor: nem veszi komolyan, igazságtalanság érzés, nem derül ki az alap frusztráció, bosszúvágy, nem érzi át tette hatásait
 - agresszor szülője: miért mindig az én gyerekemet, a tanár túlzásokba esik
 - sértett: kimondatlan sérelem, félelem a bosszútól
 - sértett szülei: bizalmatlanság az iskolával szemben, a tanár nem tudja megvédeni a gyermekemet
 - tanár: a megoldás illúziója, eszköztelenség és tehetetlenség érzés, a szereplők többségének a szemében **negatív szereplő** lesz, mert ő játsza a “rossz zsaru” szerepét
- **AZT ERŐSÍTI MEG AZ ÉRINTETTEKBEN, HOGY EGYEDÜL VANNAK, NEM ÉRTIK MEG ŐKET, NINCS HATÁSUK AZ ESEMÉNYEKRE, TARTANIUK KELL EGYMÁSTÓL**

Egy eset - kétféle kimenetel

- ESET: egy tanuló megveri az osztálytársát
- RESZTORATÍV MEGOLDÁS:
 - a történetek érintettjeinek bevonása, resztoratív családi konferencia levezetése, közös megoldási lépések kidolgozása
- KÖVETKEZMÉNYEK:
 - agresszor: látja, hogy kit/hogyan érint a tette, megértettség érzése, megbánás lehetősége
 - agresszor szülei: átérzi a helyzetet, hálás, hogy a gyermekét nem címkézik
 - áldozat: megkönnyebbülés, támogatottság érzése, megbocsátás lehetősége
 - áldozat szülei: bizalom az iskolában, az eseményeket a súlyuknak megfelelően kezelik
 - tanár: hosszú távú megoldás, nem döntőbíró, hanem a megoldás elősegítője, a résztvevők megbecsülését élvezzi
- **AZT ERŐSÍTI MEG AZ ÉRINTETTEKBEN, HOGY EGY KÖZÖSSÉG TAGJAI, FONTOS A VÉLEMÉNYÜK, HATÁSSAL VANNAK AZ ESEMÉNYEKRE, SZÁMÍTHATNAK EGYMÁSRA**

A resztoratív beavatkozás nem csodaszer, csak egy lehetőség!

MUNKÁT ÉS BIZONYOS SZINTŰ ELKÖTELEZETTSÉGET IGÉNYEL

Az eredmény megéri: kisebb feszültség szint, erősebb fegyelem, tanulási és kötődési motiváció

Kutatási eredmények középiskolai osztályokban

Részvevők

SZAKEMBEREK

- 4 kiképző
- 38 facilitátor jelölt

KUTATÁSI MINTA

- 12 intézmény
- 275 fiatal
- 81 pedagógus

Módszerek

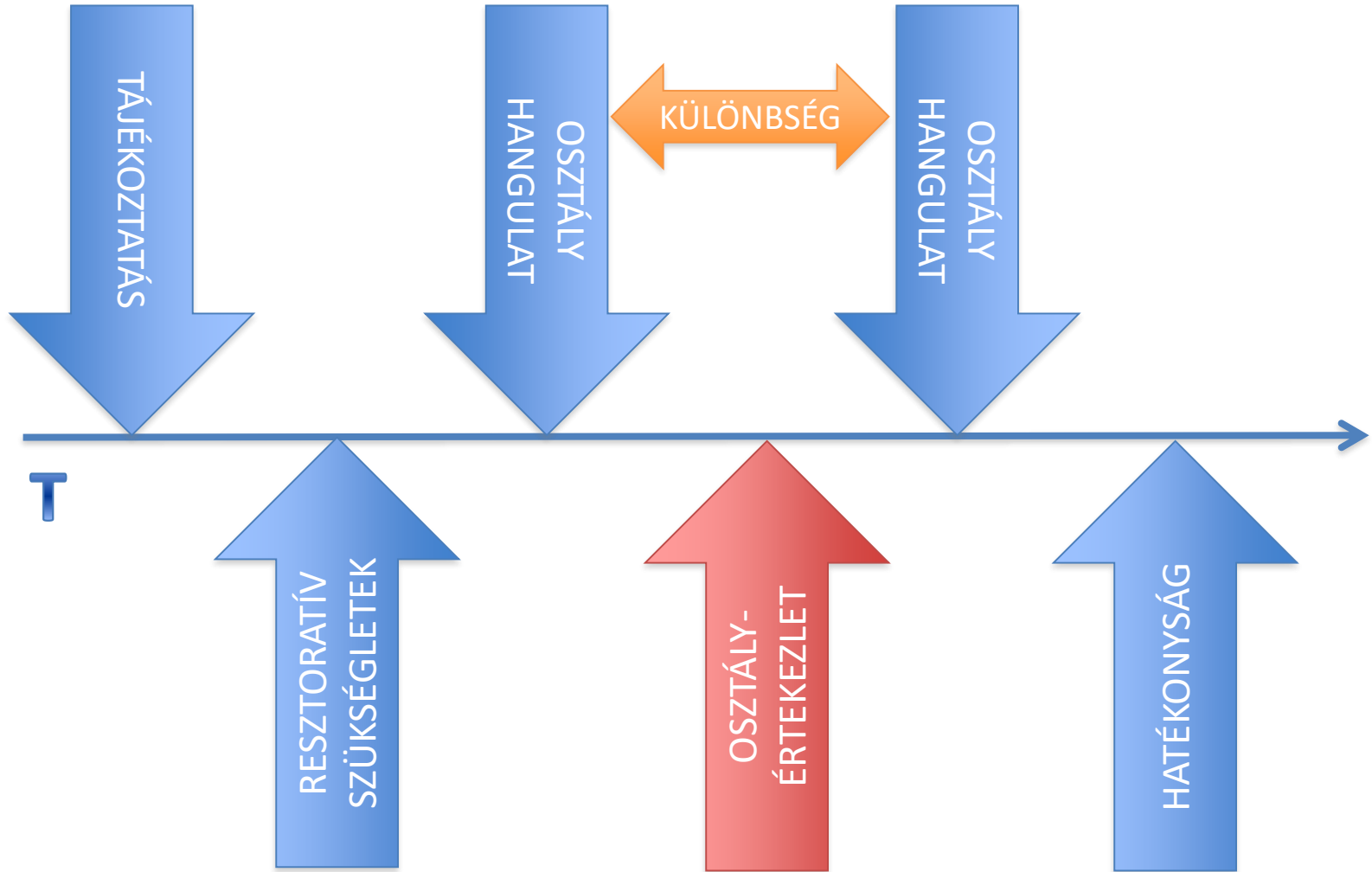
4 KÖRBŐL ÁLLÓ OSZTÁLYÉRTEKEZLET (Kecskeméti, 2011)

1. a probléma felvetése
2. a probléma hatása
3. mi van ha nincs jelen a probléma
4. mit tehetnénk ellene, személyes felelősség

Mérőeszközök

- RN-T és RN-S: resztoratív szükségletek kérdőívek, tanári és diák változat
- dimenziók: kapcsolatok minősége (tanárokkal, diákokkal, szülőkkel, összevont), megküzdés, kiégés/reménytelenség, nyitott kérdések
- CMQ: osztály-hangulat kérdőív (Tímár Éva: Tanítási Klíma Percepciója kérdőív alapján)
- dimenziók: Hangulat, Bizalom/Önfeltárás, Rugalmasság/Tolerancia, Összetartás, Odafordulás/Törődés, Meghallgatás, Konfliktuskezelés
- ERIC-S, ERIC-T, ERIC-F: a resztoratív konferencia hatásai kérdőívek (diák, tanár, facilitátor változat), nyitott kérdések

Kutatási elrendezés

Eredmények:

RESZTORATÍV SZÜKSÉGLETEK

- a kiégés/reménytelenség ellenszere

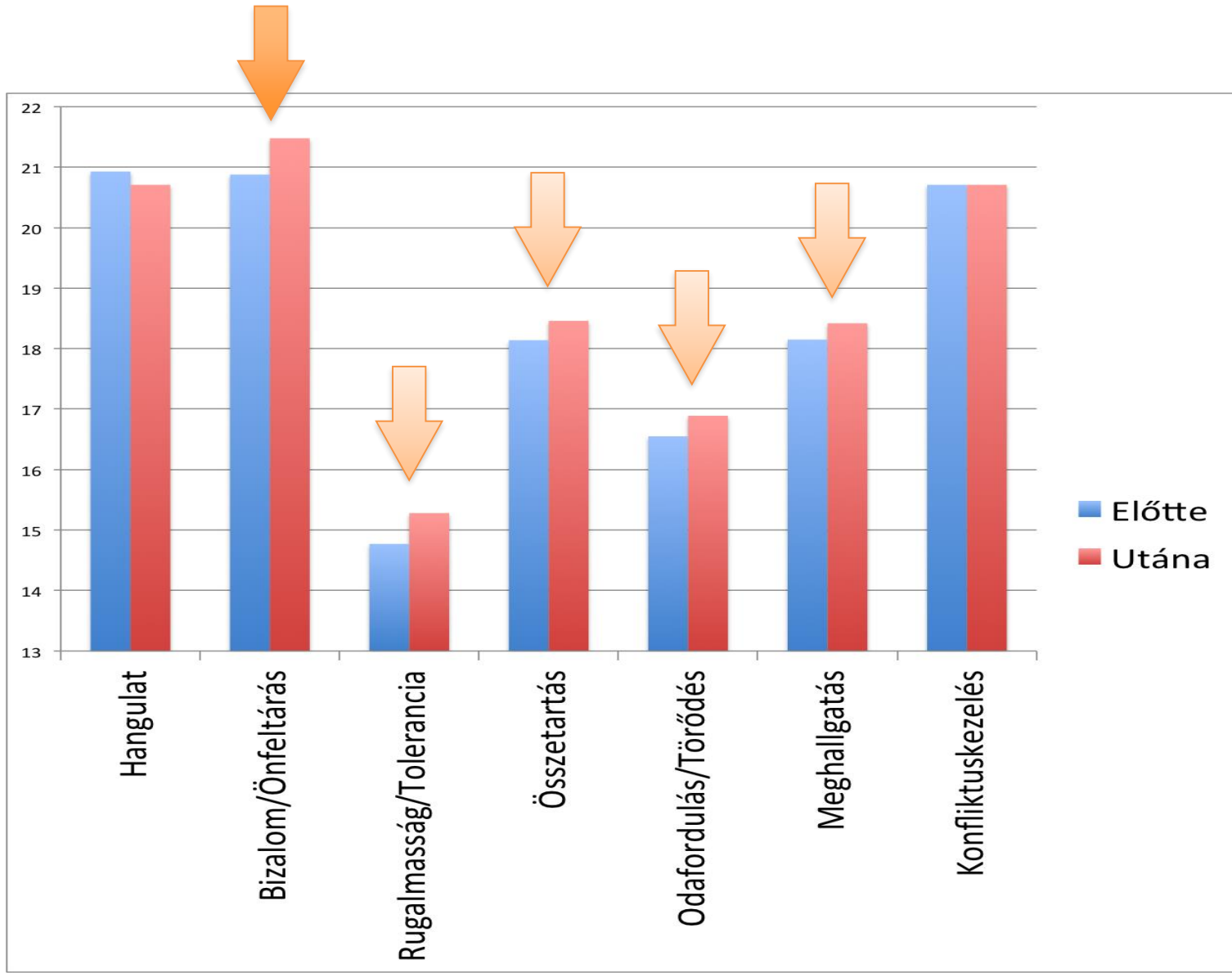
TANÁROK

- DIÁKOKKAL VALÓ KAPCSOLAT (0,45)
- KOLLÉGÁKKAL VALÓ KAPCSOLAT (0,35)

DIÁKOK

- OSZTÁLYTÁRSAKKAL VALÓ KAPCSOLAT (0,48)
- TANÁROKKAL VALÓ KAPCSOLAT (0,46)

Eredmények: klímadimenziók változása

Eredmények:

Mit tartottak jónak az osztályértekezletben?

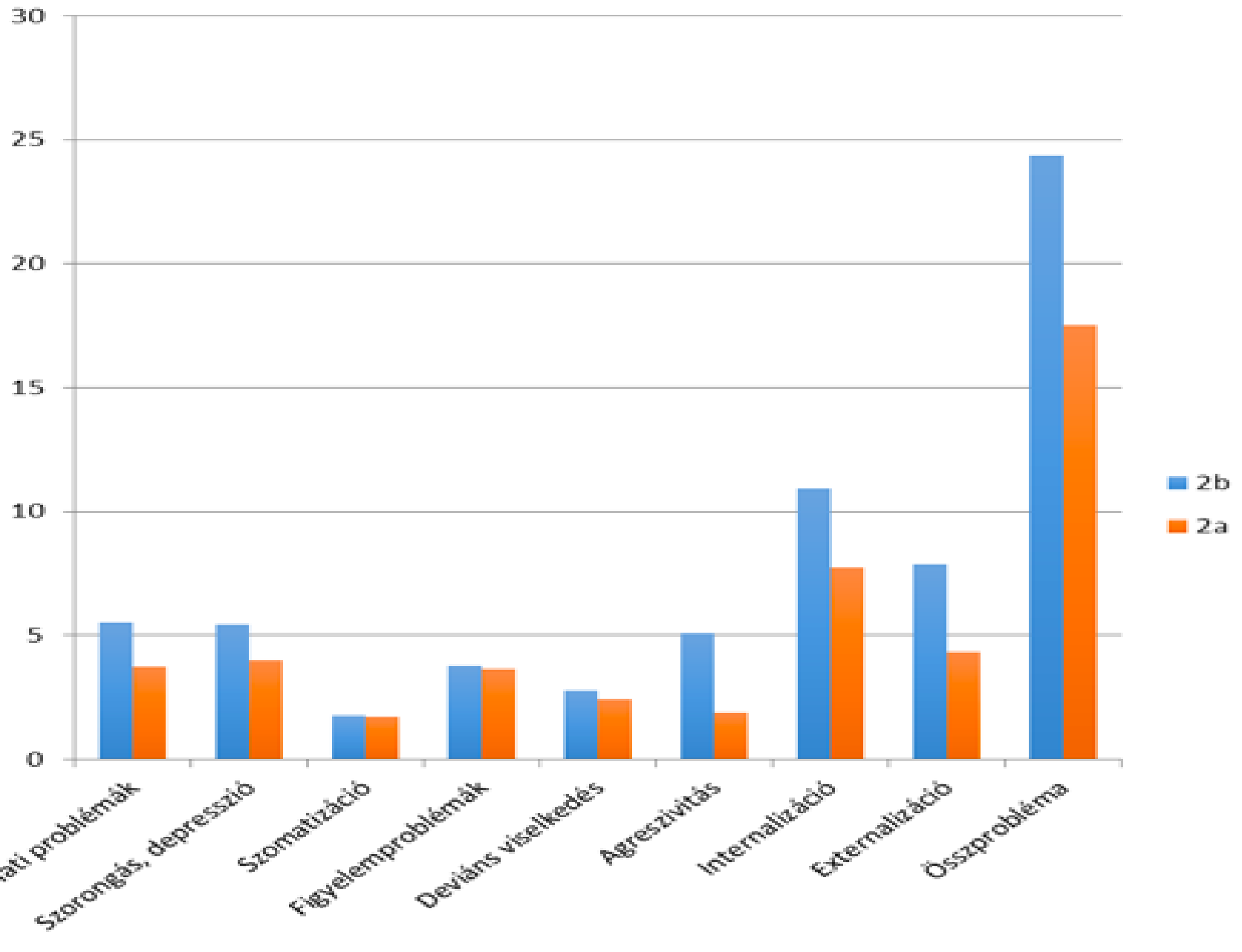
- **DIÁKOK:** “meghallgattuk egymást”, “megismerhettük egymás véleményét”, “magunkra ismerhettünk”
- **TANÁROK:** “mindenki véleményét meghallgatták”, “figyeltek egymásra”, “megismerték egymást”
- **FACILITÁTOROK:** “tudatosodott bennük a probléma megléte”, “a végére bátrabban mertek hozzászólni”

Kutatási eredmények általános iskolában (2018)

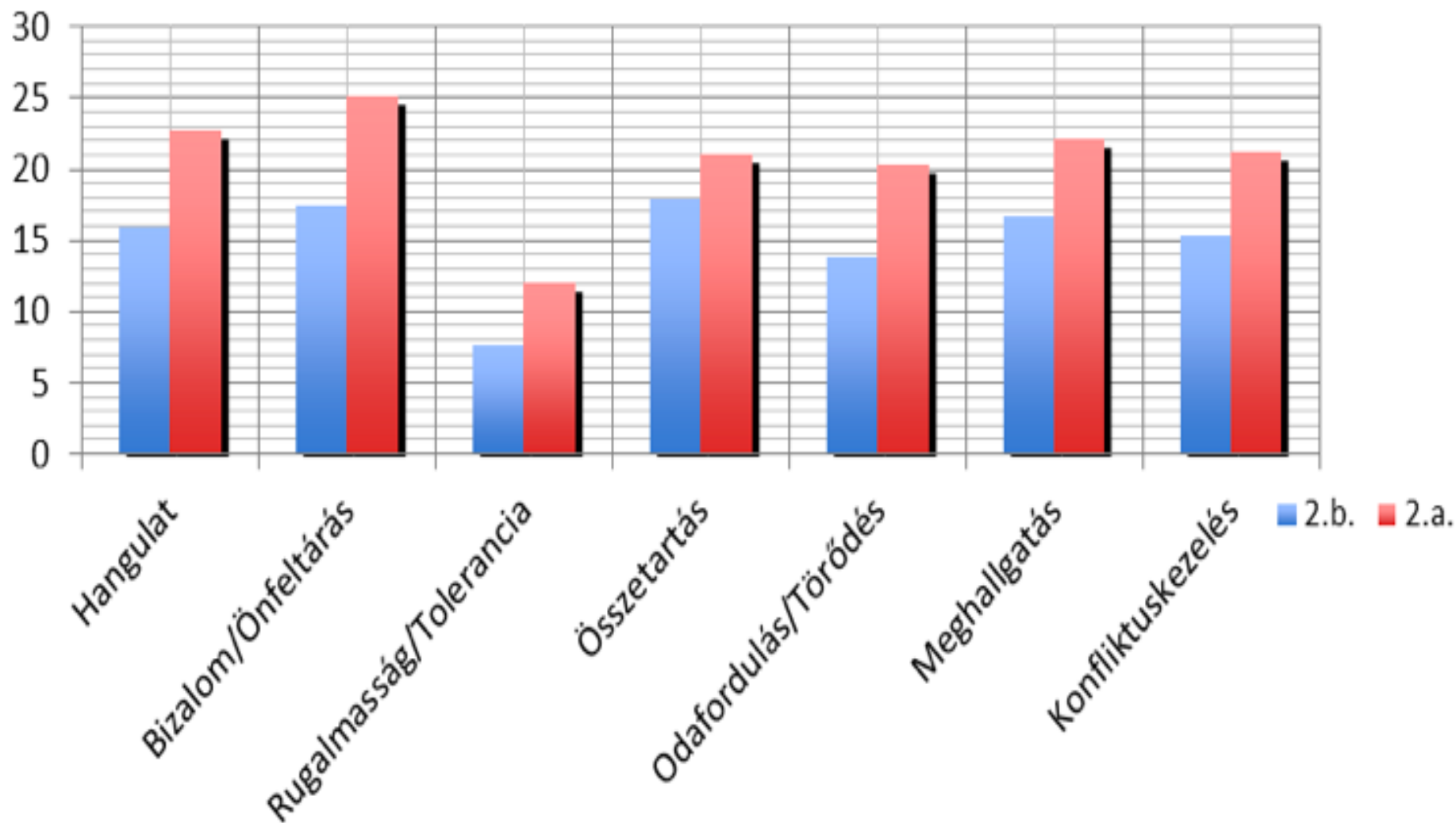
Módszerek

- 2 osztály, alsótagozat, 2. o, 52 gyerek, 25 lány, 27 fiú
- beavatkozás: A osztály: Resztoratív Osztálykonferencia + Resztoratív Osztályértekezletek; B osztály: Erőszakmegelőző foglalkozás
- mérőeszközök: CBCL-GY, CMQ-S, ERIC-S

A pszichológiai tünetek közötti különbség

A CMQ-S dimenzióinak változása a Resztoratív Osztálykonferencia hatására

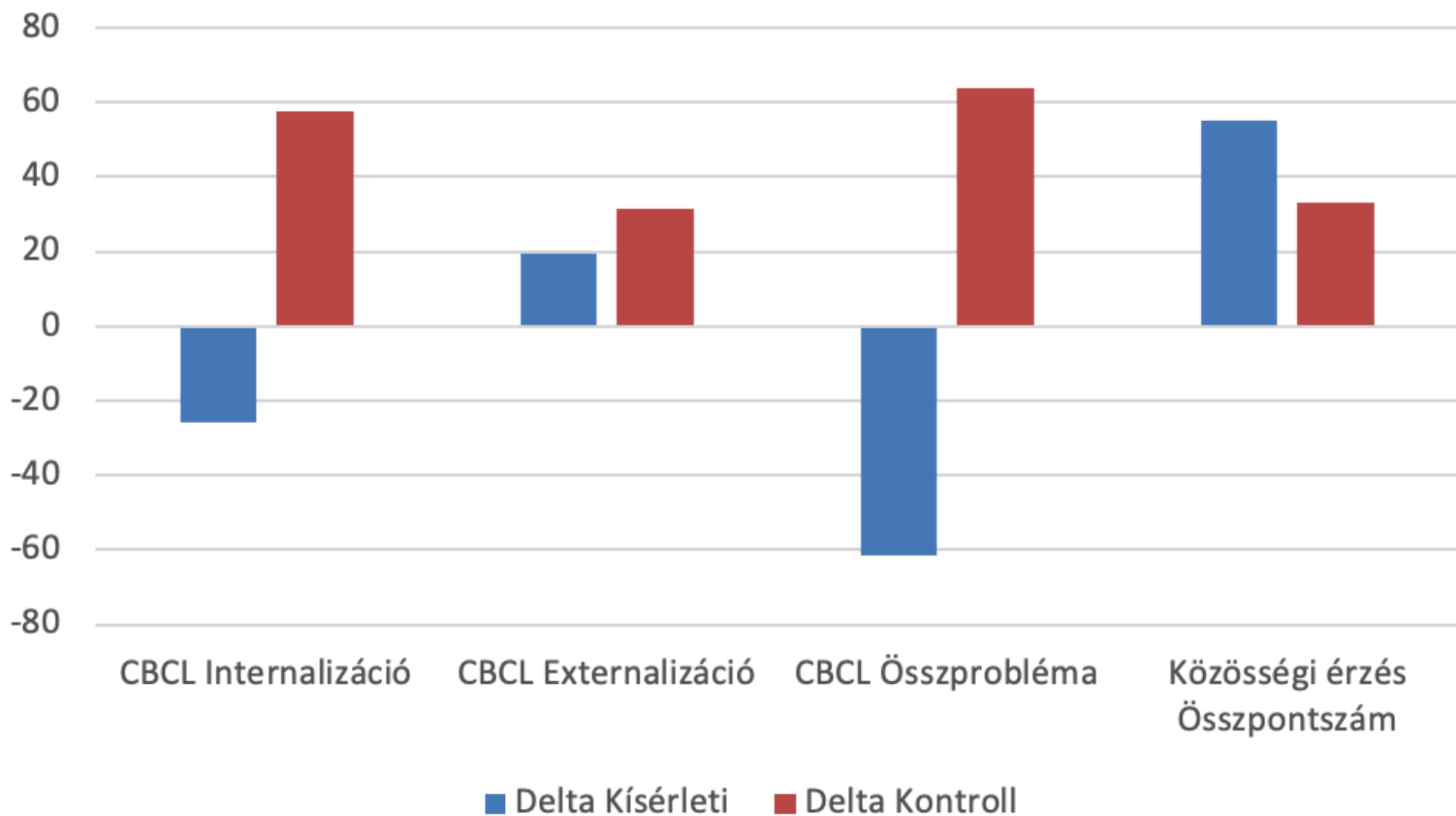

Kutatási eredmények általános iskolában (2019)

Módszerek

- 2 osztály, alsótagozat, 1. o, 48 gyerek, 27 lány, 21 fiú
- beavatkozás: Kísérleti osztály: Resztoratív Osztálykonferencia + Resztoratív Osztályértekezletek; Kontroll osztály: Önismereti-csapatépítő foglalkozás
- mérőeszközök: CBCL-GY, SCI-1, szociometria

A Kísérleti és a Kontroll osztály változásainak eltérése - Összesítő dimenziók

Szakirodalom

- Kecskeméti M., Csomortáni D. Z., Petróczi E., Polyák F., Tóth Gy. (2012): Resztoratív eljárások az osztályban Új Pedagógiai Szemle 62:(7-8) pp.158-173.
- Negrea Vídia (2010): Konfliktuskezelés és közösségépítés resztoratív gyakorlatokkal. In: Fótiné Németh Margit (szerk.): Az iskolai agresszió megelőzésének és kezelésének többszempontú megközelítése. Budapest, Mérei Ferenc Fővárosi Tanulási és Pályaválasztási Tanácsadó Intézet.
- Wachtel, T. (1997): Real Justice. The Piper's Kiadó, Pipersville, Pennsylvania, USA.

Szakirodalom

- Herczog Mária (szerk.)(2003): Megbékélés és jóvátétel : kézikönyv a helyreállító igazságszolgáltatásról.
- Fellegi Borbála (2009): Út a megbékéléshez : a helyreállító igazságszolgáltatás intézményesülése Magyarországon. Budapest, Napvilág.
- Nelsen, Jane (2013): Pozitív fegyelmezés. Budapest:Reneszánsz.
- Twemlow, S. W., Fonagy, P., Sacco, F. C. (2012): Miért nem működnek az iskolai bántalmazás-ellenes programok. Budapest: Flaccus Kiadó.

Köszönöm a figyelmet!

Kérdéseitekre szívesen válaszolok!

e-mail: zcsomortani@yahoo.com